

La *Juliana*, nau del comerciant i capità mataroní Joan Arnau Palau, incorporada a l'«Armada Invencible», va naufragar a la costa nord d'Irlanda. Tot seguit, Antoni Martí i Coll, autor d'una monografia sobre el capità Arnau Palau, i de diversos treballs sobre la *Juliana*, dóna a conèixer algunes dades del naufragi.

FINAL, VESTIGIS, MEMÒRIA I RESSÒ DE LA JULIANA A IRLANDA

L'any 1988, quan es complien quatre-cents anys de l'anihilament de l'estol tramès per Felip II contra els anglesos, anomenat per aquests humorísticament d'«Armada invencible», ja va tractar-se de l'activa participació de Mataró en els fets i, preferentment, sobre l'existència en l'expedició naval d'una nau de respectable tonatge, propietat del mataroní Joan Arnau (a) Palau (germà de Jeroni Serra Arnau), desapareguda quan navegava per l'oceà Atlàntic. La nau s'anomenava oficialment Santa Maria, Sant Jaume i Santa Clara, però era coneguda i designada sempre amb al nom de la *Juliana*.

Així consta a l'estudi «Una nau mataronina a l'Armada Invencible», publicat als *Fulls/32 del Museu Arxiu de Santa Maria* (Mataró, juliol 1988). No repetirem les dades que van consignar-se ja l'any 1988, qui era i com era el notable comerciant i capità mataroní Joan Arnau Palau, la seva intervenció amb la *Juliana*, situada davant el castell de Belem, a l'estuari del riu Tajo, quan Felip II va annexionar-se Portugal, i també la intervenció del vaixell amb motiu de la conquesta de l'illa Tercera i així d'altres fets... Tampoc no volem donar dades que ja se saben de les característiques de la nau: tonatge, nombre dels mariners i altres notícies que consten a l'estudi abans esmentat.

Tanmateix, mancava aprofundir en la història de la nau, cercant detalls de la seva mort o desaparició al fons de les aigües de l'oceà.

Ara, segons dades procedents d'Anglaterra i Irlanda, no tan sols en coneixem alguns detalls (lloc i circumstàncies del naufragi) sinó també l'existència d'alguns vestigis del vaixell i dades que ens demostren que la nau mataronina encara és recordada en paratges propers al lloc on va naufragar.

LLOC DEL NAUFRAGI DE LA JULIANA

Streedagh Strand, platja al nord d'Sligo, població d'Irlanda.

A *The International Journal of Nautical Archaeology*, llegim el següent:

«La Lavia, La Juliana and the Santa Maria de Vison: (yP) three Spanish Armada transports lost off Streedagh Strand, Co Sligo»

Moltes naus, igual que les tres esmentades, per retornar cap a Espanya van elegir una ruta encertada, per defugir de trobar-se amb els vaixells enemics, però molt perillosa, considerant que el mal temps predisposava a haver d'afrontar el mal estat d'una mar tempestuosa per unes naus com les levantines, poc preparades ni acostumades a navegar per l'oceà Atlàntic.

The International Journal of
NAUTICAL ARCHAEOLOGY

Published for the
Nautical
Archaeology
Society

Capçalera de *The International Journal of Nautical Archaeology*.

La ruta consistia, com pot comprovar-se en el mapa de la làmina núm. 1,¹ a pujar pel mar del Nord i, passant Escòcia, girar en direcció a Espanya per l'Atlàntic a la vora de les costes d'Irlanda, plenes de penya-segats, illots i altres perills per a la navegació.

Tanmateix, com també pot endevinar-se mirant el mapa, naufragaren gran quantitat de naus, principalment les que, com consigna Casado Soto,² eren o procedien del Mediterrani, «que proporcionaron el más alto índice de bajas pues, en la mayoría de los casos por acción de los elementos, se perdieron ocho de las once naves levantinas». Una d'aquestes vuit naus levantines submergides a l'oceà va ser la *Juliana*, que havia estat requisada l'any 1587. A Mataró, però, es va dir que es va perdre no pas per culpa de «los elementos», sinó «por falta del piloto que le dieron por orden de su Magestad».

En la làmina 2 pot llegir-se la paraula JULIANA al mig i a dalt de tot de l'illa d'Irlanda, escrita en majúscules, consignant-se, així, el lloc del seu naufragi. En la làmina 3, fragment de la làmina 2 augmentat, es llegeix encara millor el nom del vaixell mataroní.

Ara, seguint les fonts i notícies procedents dels anglesos, tractarem de les naus mercants de la Mediterrània, entre les quals es trobava la *Juliana*, abans de tornar a referir-nos a la seva desaparició.

Les naus d'Espanya i Portugal, segons copiem textualment d'*Spanish Armada* (Definition from Answers.com- <http://www.answers.com/toic/Spanish-Armadae>.) eren les següents:

Portuguese <13 naus>
 Sao Martinho (Section flag. Duque of Medina Sidonia) amb quaranta-vuit canons
 ... (i 12 més)
 ...
 Biscayan <14>
 ...
 Castillan <16>
 ...
 Guipúscoan <13>
 ...
LEVANT <11 naus> (Les xifres que hi ha a continuació dels noms de les naus designen els canons. Les tres naus que tenen els seus noms subratllats naufragaren, aproximadament, en el mateix moment i lloc: la *Juliana*, la *Lavia* i *Santa Maria de la Visión*).
 La *Regazona Igonio* 30 (section flag, Martín de Bertandona)

La Lavia 25 (section vice-flag) (divisió o compartiment del vicealmirant)
La Rata Santa María Encoronada 35 (Leiva)
San Juan de Sicilia 26 (formerly *Brod Martolosi*) - Blew up (possibly sabotage from English agent) 5 November Tobermory Bay, Scotland
La Trinidad Valencera 42 - aground 8 August
La Anunciada 24 (formerly *Presveta Anuncijata*) - Scuttled 19 September at Shannon River mouth
San Nicolas Prodaneli 26 (formerly *Sveti Nikola*)
La Juliana 32
Santa María de la Visión 18
La Trinidad de Scala 22
 Hulks <23>
 ...
 ...
 Neapolitan galleusses <5> (cinquanta canons) i 22 pataches and zabras, 4 gallerys of 5 guns each, vessels under Parma.

Làmina 2: Pot llegir-se amb dificultat la paraula *JULIANA* al mig i a dalt de tot de l'illa d'Irlanda, escrit en majúscules, consignat-se, així, el lloc del seu naufragi. Làmina 3: Fragment del mapa augmentat, que permet llegir millor el nom del vaixell matoroní.

Les naus napolitanes van ser comandades pel català Hug de Moncada, segons consta a la *Gran Enciclopèdia Catalana*.

Quan el temporal va obligar a cercar un lloc per refugiar-se, malgrat les dificultats i inconvenients dels penya-segats, rocallis i illots que podien contemplar-se en aquells indrets, tres de les naus procedents del Llevant peninsular espanyol, conjuntament, van potser pretendre ancorar a la rada d'Sligo, o al seu entorn, com Donegal, naufragant cap al nord d'aquella població, a la platja d'Streedagh Strand.

Foren la *Lavia*, amb vint-i-cinc canons, que formava part de l'almirallat, la *Santa Maria de la Visión*, amb divuit canons, i la *Juliana*, la nau de Mataró, amb trenta-dos canons. Així va constatar-ho Bingham, fent referència que els fets ocorregueren per mor de la tempesta que va obligar a intentar fondejar els vaixells, no podent, però, ancorar per embarrancar i esfondrar-se.

Cal considerar que l'extensa platja d'Streedagh (com s'aprecia en observar les làmines 4, 5 i 6) era un paratge inhospitalari, desolat, desert, sotmès a ventades i a la influència dels cops de mar i de

les mareas i que, conseqüentment, no va poder servir de refugi adequat a la *Juliana*, que no va pas poder defugir d'embarrancar i naufragar.

Pensem que és oportú estudiar el que explica sobre el particular Sir Francis Drake, un dels que comandava les naus angleses (The Spanish Armada: Sir Francis Drake <http://www.british-battles.com/spanish-war/spanish-armada.htm>). Explica que la *Juliana* va embarrancar a Donegal (és a dir, prop d'Sligo i, concretament, a la platja abans consignada), i que els mariners supervivents van salvar-se per haver-se situat a l'Ulster.

Així resulta de la seva narració, quan es refereix textualment a la sort o la desgràcia de diverses naus espanyoles, al·ludint, entre d'altres, les procedents de la Mediterrània. Són les següents:

- San Estéban foundered off the Clare coast of Ireland. The surviving crew were hanged.
- La *Lavia*: this ship carrying the Armada Judge Advocate General was believed to have foundered off the Irish coast.
- La Rata Encoronada went aground and was burnt in Blacksod Bay, County Mayo.

Làmina 4. Vista d'Sreedagh.

Làmina 5. Platja d'Sreedagh.

- San Juan de Sicilia blew up in Tobermory Bay in Scotland.
- La Trinidad Valencera foundered in Kinnagoe Bay, Donegal.
- La Anunciada was scuttled in the Shannon estuary.
- Juliana sank off Donegal. Crew survivors are believed to have settled in Ulster.
- Falcon Blanco Mayor: a Hamburg ship commandeered by the Spanish was taken by Drake in the Channel returning to her home port.
- Castillo Negro sank off Ireland.
- Barca de Amburg sank off Ireland although her crew were taken on board other ships that in turn sank.

- San Pedro Mayor was wrecked on the Devon coast after sailing «North About».
- Falcon Blanco Mediano was wrecked off Conne-mara. Most of the surviving crew were hanged.
- Santiago foundered off Ireland.
- San Lorenzo ran aground off Calais after the fire ship attack.
- Patrona reached Le Havre after the North About journey near disintegration.
- Girona was wrecked off Antrim.
- Princesa, galley, was wrecked off Bayonne.
- Diana, galley, was wrecked off Bayonne.

(Etc... no es parla de la *Santa Maria de la Visión*)

Per acabar el capítol relatiu a l'estudi del lloc on va naufragar la nau mataronina, abans de referir-nos a altres qüestions, caldrà mirar les làmines nùms. 7 i 8, que consten a continuació.

VESTIGIS DEL NAUFRAGI

La localitat d'Sligo (SligWrxyhttp://home-page.eircom.net/~kevm/Ships/Sligo_Wrecks.htm) ha editat una publicació que, per ordre alfabètic, s'ocupa de donar notícies de més de trenta vaixells diferents que, per diversos motius o circumstàncies, han tingut relació amb Sligo durant els anys; pot considerar-se com un reconeixement del perill d'aquell indret per a la navegació...

Comença amb l'*Albion*, que l'any 1853 va naufragar «In Sligo Bay» i acaba amb *Talagazone*, que també l'any 1853 va encallar en un lloc proper. A la pàgina dedicada a la lletra J apareix la *Juliana*, a la pàgina de l'L, s'hi troba la *Lavia* i, a la lletra S, *Santa Maria de la Visión*. Les anotacions ens resulten molt útils per aprofundir en el coneixement d'algunes dades d'aquestes naus.

Làmina 6. Platja d'Sreedagh.

Làmina 7. Situació de la localitat d'Sligo.

Làmina 8. Sligo, amb els seus carrers, queda dibuixada a l'angle dret inferior. Seguint la carretera amunt, trobarem, dalt de tot, Grange, i, cap a la platja d'Streedagh, el lloc del naufragi.

Tres canons grans, que els dugueren a Dromahair per ser restaurats; cinc carros amb rodes, o curenyes, per als canons; un timó que no va salvar-se i l'àncora principal. (Es constata que va sorprendre aquesta troballa, ja que hom havia pensat que l'àncora s'havia perdut o desaparegut durant el combat de l'Armada a Calais).

Al Museu Nacional d'Irlanda, a Dublín, es conserven canons de la *Juliana* (alguns sembla que eren diferents dels abans consignats, ja que aquells tres eren qualificats de grans); un del Museu es descriu com «the smaller *pedrero* cannon from the *Juliana*» (www.museum.ie/en/list/projects.aspx?article) que seria exhibit a Collins Barracks després de ser restaurat.

Se'ns reitera que la *Juliana* va ser un dels tres vaixells de l'Armada naufragats «on this part of the coast (Streedagh Strand Co. Sligo) in the storm of 21 September 1588», però si, anteriorment, es deia que els mariners hom pensava que s'havien salvat per haver recalat a l'Ulster, la narració del Museu es refereix a la mort de mil mariners ofegats, malgrat que sense especificar de quina de les tres naus procedien.

Com un epíleg o síntesi, perquè serveixi com a exemple del ressò i la memòria que encara es té de la *Juliana* a Irlanda, cal esmentar que, a més d'existir diversos vestigis de la nau, que s'exposen o custodien en museus d'Irlanda, en un lloc proper al

del seu naufragi, hi ha un petit monument de pedra amb la forma de nau i una placa recordant el naufragi de les tres naus de la Mediterrània, tantes vegades al·ludides. El succés, el trobem explicat, quasi literalment, en diverses documentacions:

«Historias del naufragio de la Armada Inven-cible <http://www.eldiariomontanes.es/20080907/sociedad/domingo>; www.mujaerdia.com/escapadas/2008/Irlanda (plana 3); «Inisfree, un blog sobre Irlanda. Septiembre 23, 2008.-Historias del naufragio

Respecte a la *Juliana*, que és la nau que ens interessa, es diu que «was wrecked at Streedagh Strand», és a dir, es constata que va naufragar a la platja d'Streedagh Strand; afegim la notícia, inèdita fins avui per a nosaltres, que l'any 1985 va ser descobert el vaixell, remouent-se l'arena de la platja, permetent això examinar la nau («English divers found them under shifting sand in 1985»).

Aprofitant aquesta excel·lent ocasió, va poder recuperar-se de la *Juliana* el següent:

de la Armada Invencible. Miquel Silvestre (plana 1) Inisfree 1916. wordpress.com /Connections by www.valinamist.com).

Tot seguit, copiem la narració del cas:

«En 1588 más de 25 navíos se hundieron en la costa irlandesa /.../ En la Biblioteca Nacional de Dublín existe una gran cantidad de literatura sobre los naufragios de la “Spanish Armada”.

Un nombre aparece repetidamente: Francisco de Cuellar, capitán del San Pedro, náufrago de Sligo, quien escribiera su aventura /.../

En Crange, un pueblecito situado al norte de Sligo, encuentro una señal: “Spanish Armada. The Cuellar’s Trail”. Lleva hasta la playa de Streedagh Strand.

Es un paisaje desolado e inmenso. No hay un solo árbol bajo el que cobijarse. Subo un pequeño alto de arena y desde allí contemplo el océano Atlántico con los montes de Donegal como fondo.

Hay un pequeño monumento de piedra en forma de barco. Una placa recuerda el naufragio de La Juliana, La Lavia y la Santa María de Visión.»

Potser estaria bé que els mataronins organitzessin una excursió a la platja d’Streedagh Strand? Ens agradaria tenir una fotografia de la *Juliana*?

Sir Drake, en la seva història de l’Armada, inclou una imatge que podria creure’s que era una nau semblant a aquella, considerant que el dibuixant triaria una de les més principals de les que podien incloure’s entre les mediterrànies o llevantines i, a la vegada, entre les mercants.

La *Juliana* tenia 860 tones i 32 canons, més que les que naufragaren amb ella (la *Lavia*, 728 tones i 25 canons; la *Santa Maria de Visión*, 666 tones i 18 canons) (www.irishwrecksonline.net.-Wrecks off. Co.Sligo &Leitsim. Plana 8.

CLOENDA

La *Juliana*, embargada per Felip II i enfonsada a l’oceà, estava valorada en més de 40.000 ducats pel seu propietari, però aquest mai pogué rescatar-se de la pèrdua. En una informació instruïda «ad perpetuam rei memoriam», llegim que «dita nau valia passats de quaranta milia ducats, sens que dit Joan Arnau Palau, Capità de aquella, ne hague may cosa alguna de Sa Magt».

A l’obra *Historia de una familia de la villa de Mataró (Juan Arnau Palau y sus descendientes)*, premiada amb el Premi Iluro 1961 i publicada a Mataró l’any 1962 per la Caja de Ahorros y

Vaixell de l’Armada.

Monte de Piedad de Mataró, poden trobar-se detalls i notícies de la vida del notable comerciant, que moriria seguint vinculat a la mar, essent capità de la galera Sant Ramon.

Respecte a la *Juliana* pensem que, quan més notícies coneixem de la nau, és obligat augmentar també més la consideració a tenir la nau mataronina com un sobresortint i important element, per poder aprofundir de manera correcta en la història nàutica de la ciutat de Mataró.

Hi ha, en la història de Mataró, notícies d’algunes naus paradigmàtiques, com la *Coca*, el vaixell corsari amb vint-i-quatre canons de l’any 1779, la maqueta d’una fragata de l’Escola de Nàutica... Podem afegir a la llista la *Juliana*, que va naufragar l’any 1588 quan formava part de l’Armada *Invencible*. Aquesta nau, igual que les altres consignades, entre altres circumstàncies, ja justificarien, per exemple, sobreabundantment, el fet que Mataró fos, durant molts anys, la capital d’una de les províncies marítimes en què va ser dividida la costa peninsular, que abraçava terres des de Montgat a Tossa.

Antoni Martí Coll

NOTES

1.- Spanish Armada: Definition from Answers.com (www.Answuers.com/topic/spanish-armada (p. 5; 3/10/08).

2.- JOSÉ LUIS CASADO SOTO, «Barcos y cañones de la Gran Armada de Bazán», *Revista General de Marina* (març 1988).